

TŐZSÉR ÁRPÁD

Koncsol László halálára

Tisztelt Gyászoló Gyülekezet, Kedves Barátaim!

Attól a Koncsol Lászlótól búcsúzunk itt most, aki hosszú-hosszú évekig meghatározó jelensége volt a szlovákiai magyar irodalomnak és szellemiségnek. Literátus volt a szó eredeti (antik) értelmében: egyszerre volt költő és író (az első írása egy novella volt, még Komáromban, gimnazistaként írta, s egész életében készült egy „közép-európai regény” megírására, amely hányattatott sorsú őseinek története lett volna, a mű sajnos, nem készült el), és egyszerre volt legalább olyan súlyllyal tudós (az irodalom, az esztétika és a zene tudora). Hetvenéves barátság kötött össze bennünket, ismertem nemcsak a megírt, hanem a meg nem írt műveit és gondolatait is.

S a küzdelmes életét is.

De ha jelzőket kellene személyéhez keresnem, a küzdelmes élete ellenére is azt mondanám: bölcsesség és derű jellemezte. A bölcsesség a beszédéből és írásai-ból áradt, a derű a szeméből. Könnyen oda tudtam volna képzelni a görög sztoa oszlopcsarnokaiba, amint, mondjuk, Zenónt, a sztoikus filozófust hallgatja. Azt ugyan nem merném állítani, hogy (a sztoikusok módjára) boldog is volt, de azt állíthatom, hogy bölcsességével (amely persze távolról sem jelent egyet az akadémikus filozofolással) és humanista műveltségéből következő „világpolgárságával” oda illett volna a sztoikusok közé.

1951-ben, magyarországi iskolákból hazatérve, az egy évvel korábban nyílt komáromi magyar gimnázium, hogy úgy mondjam, gyűjtőmedencéjében találkoztunk először, amely tanintézet az életkorban is vegyes diákságának és válogatot-tan jó tanárainak köszönhetően magasan a legjobb volt az akkor, Szlovákiában újrainduló magyar iskolák között. Koncsol Laci a sárospataki iskolák színvonalát, hagyományait hozta ebbe a gyümölcsöző szellemi elegybe. Nemcsak nyúlánk alakjával, hanem tudásával, sokoldalú érdeklődésével és mélyen emberi tartásával is kimagaslott közülünk.

Érettségi után közös volt az utunk a pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karára is, s végzés után is sokáig közös utakon jártunk: a szlovákiai magyar irodalom intézményeiben (Madách Könyvkiadó, Irodalmi Szemle stb.) dolgoztunk. Aztán jött a husáki „normalizáció”, s ez Koncsol Lászlóból addig nem ismert erkölcsi minőségeket hozott föl. Addig csak a szelíd, szemlélődő sztoikus-humanista Koncsolt ismertük, a hetvenes évek második felében viszont

meghívást kapott a PEN-től a szlovéniai Bledben tartott ülésükre, ahol László a felszólalásában olyan élesen bírálta az akkori csehszlovákiai viszonyokat, hogy hazatérte után a szlovákiai kommunista párt hivatalai és emberei hosszú évekre ellehetetlenítették irodalmi tevékenységét. Csoda-e, ha a rendszerváltás után ott találjuk a korábbi irodalmi ellenzék által indított Kalligram Könyvkiadó alapítói között? Ezután évekig szabadúszó, illetve a Kalligram Kiadó foglalkoztatja. (Ekkor állítja össze és szerkeszti az általa az írói-szerkesztői pályájának nagy büszkeségként emlegetett Csallóközi Kiskönyvtár című, negyvenöt helytörténeti műből álló sorozatot.)

Koncsol Lászlónak a mintegy fél századot felölelő írói-alkotói pályája során negyedszáz, a magyar irodalom történetét tanulmányozók számára megkerülhetetlen tanulmánykötet, kritikagyűjtemény, verseskönyv és helytörténeti munka jelent meg a tollából, s akkor a szintén jelentős műfordítói tevékenységéről még nem is szoltunk.

Csak csodálkozhatunk, hogy a gazdag alkotói tevékenység mellett hogyan jutott ideje és energiája a közéleti munkára is. Mert hosszú élete során volt a Pro Patria Honismereti Szövetség vezetője, a Szlovákiai Magyar Írók Társaságának elnöke, s 2002 és 2006 között a Szlovákiai Református Egyházkerület főgondnoka is. S ez az „is” persze távolról sem jelenti, hogy ezeket a fontos tisztségeket nem ugyanolyan lelkiismeretesen és nagy felkészültséggel végezte volna, mint ahogyan írt.

A nevezett feladatkörök közül külön kell szólnunk László főgondnokságáról. A tisztség egyházi vonatkozásairól biztosan szólnak majd itt a nálam illetékesebbek, de azt nekem kell elmondanom, hogy az az öt év, amelyet ebben a szolgálatban (az ő kifejezése!) eltöltött, annyira meghatározta későbbi életét is, hogy egyszer azt mondta: ez alatt az öt év alatt legalább két írói életműre való élményt, sorokat gyűjtött be az emlékezetébe. S ha igaz, teszem ehhez hozzá én, hogy az írónak vannak ún. virtuális művei is (komoly irodalomtudósok állítják ezt!), akkor azt kell mondanom, hogy Koncsol Lászlót most nemcsak az olvasói, barátai, író társai, a családja, a református egyház és a megírt huszonöt könyve gyászolja, hanem egy sor virtuális műve is.

Kedves Laci barátom! Azzal a gondolattal búcsúzom/búcsúzunk Tőled, hogy hiába érted meg a nyolcvanhat évet, tulajdonképpen éppenúgy teli bőrönddel távoztál, mint anno a nagy zeneszerző, az ötvenkilenc éves Bartók Béla.

Legyen Neked könnyű egykori szeretett városunk, Komárom földje! Nyugodj békében, Isten veled!